

Keywords: engineers-teachers, professional preparation, professional activity, professional preparation.

*Алік Наталія
Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка*

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

У статті розглядаються і узагальнюються наукові підходи до професійної підготовки майбутнього педагога професійного навчання у вищому навчальному закладі.

Ключові слова: професійна підготовка, педагог професійного навчання, професіоналізм, майстерність.

Входження України у світовий освітній простір супроводжується суттєвими змінами в педагогічній теорії й освітній практиці. В умовах встановлення нової парадигми в галузі освіти для реалізації активності педагога та його інноваційної діяльності існують певні можливості. Цьому сприяють певні зміни, які відбуваються в суспільному житті та мисленні людини. Головна з них усунення обмежень у професійній діяльності, що дозволяє сприймати значно більше коло зовнішніх явищ. Зменшення упереджених, а головне – нав'язаних думок і суджень. А також збільшення потоку інформації забезпечує необхідну свободу дій, своєчасне реагування на зовнішні зміни. Внаслідок цього педагог набуває дуже важливих здібностей: готовність до реагування на несподіванки, готовність до прийняття самостійних рішень, що потребують певного ризику, готовність нести за них відповідальність, критичність в оцінці власних і чужих дій.

Природа професійної діяльності педагога вимагає нового педагогічного мислення, ціннісними установками якого є пріоритет особистісно-орієнтованого навчання. У професійно-технічні навчальні заклади повинні приходити фахівці, що володіють не тільки сумою певних знань і умінь з окремої дисципліни, але і ті, що мають багатий внутрішній потенціал особистісних якостей, які сприяють самоосвіті впродовж усього життя, нового бачення сенсу професійної діяльності.

Метою статті – теоретичне обґрунтування комплексу педагогічних умов, які сприяють ефективній професійній підготовці майбутніх педагогів професійного навчання.

Аналіз літературних джерел дозволяє стверджувати, що особистість вчителя та його підготовки до педагогічної діяльності завжди цікавила педагогів. На сучасному етапі професійна підготовка у вищих навчальних закладах освіти не заперечує прогресивних ідей минулого, але вимагає переосмислення та творчого розвитку всіх цінних здобутків щодо проблеми підготовки педагогічних кадрів.

Так, А. С. Макаренко висував серйозні вимоги до підготовки вчителів, здатних творчо працювати на ниві просвітительства, вважаючи головним у професійній діяльності знання вихователем своєї справи, володіння педагогічними уміньми, педагогічною технікою: “Я переконаний, що в майбутньому в педагогічних вузах обов'язково будуть викладатися і постановка голосу, і поза, і володіння своїм організмом, і володіння своїм обличчям, і без такої роботи я не уявляю собі роботи вихователя”.

Він розкрив цілісну систему педагогічної освіти, сутність якої полягає в необхідності організувати підготовку вчителів у педагогічних інститутах таким чином, щоб давати їм широку освіту незалежно від обраного профілю. Він також зазначав, що рівень цієї підготовки повинен відповідати “духові часу” і спиратися на досягнення науки, техніки,

культури. Макаренко А. С. був глибоко переконаний у тому, що випускники педагогічного інституту повинні бути культурними людьми в усіх відношеннях, чемними, знайомими з літературою та мистецтвом.

Сьогодні вдосконалення професійної підготовки педагогів є метою і засобом соціально-економічного та духовного прогресу суспільства. Проблема професійної підготовки майбутнього педагога, формування його як соціально активної особистості досить широко висвітлені в психолого-педагогічних дослідженнях сучасних науковців.

У педагогічних дослідженнях існують різні підходи до визначення поняття “підготовка”. Так, деякі вчені поняття “підготовка” ототожнюють з готовністю до професійної діяльності (Н. Костіна), інші дослідники вважають, що підготовка включає формування готовності майбутніх учителів до професійної діяльності (Л. Григоренко, Т. Гущина, Г. Троцько).

Слід зазначити, що в деяких працях увага акцентується на змісті, формах і методах професійної підготовки, а результат подається як перелік знань, умінь та навичок, якими повинен оволодіти майбутній фахівець (В. Журавльов, Н. Кузьміна). В інших дослідженнях об’єктом є процес формування професійних якостей педагога, шляхи становлення його педагогічних здібностей та майстерності (Л. Кондрашова, В. Сластьонін), а результатом – сукупність професійних особистісних якостей, що забезпечують результативність педагогічної діяльності.

Основною метою професійної підготовки педагога є формування професійно-педагогічної спрямованості студента і його готовності до педагогічної діяльності в сучасному професійно-технічному закладі освіти. Результатом підготовки повинне стати усвідомлення студентом суті своєї професії як діяльності, направленої на цілісний розвиток кожного учня.

Тому постає актуальним питання сучасної підготовки педагогів професійного навчання до якісного виконання своїх фахових обов’язків у світлі оновленого змісту професійної освіти. Узагальнюючи вимоги до особистості педагога, які забезпечують його готовність до професійної діяльності, наука прагне об’єднати їх у більш узагальнені поняття. Перш за все до них належить майстерність і професіоналізм, які відображають єдність теоретичної та практичної готовності педагога до здійснення діяльності та характеризують його професіоналізм.

Майстерність і професіоналізм – основні вимоги до сучасного фахівця. Першим етапом на шляху до оволодіння професійною майстерністю є навчання у відповідному до обраного виду діяльності навчальному закладі. Роль вищих навчальних закладів в оволодінні професією полягає в тому, що за роки навчання студенти отримують необхідний для майбутньої педагогічної діяльності фундамент знань, у них формується професійна спрямованість, систематизуються певні вміння та навички [4].

Хоча в Україні й накопичений значний позитивний досвід підготовки фахівців, проте реформування системи освіти вимагає подальшого розгляду цієї проблеми. Деякі аспекти підготовки майбутніх фахівців і формування професійної здатності постійно були в центрі уваги педагогічної науки, про що свідчать численні різнопланові дослідження цього питання, зокрема:

- професіограма праці вчителя (А. Вербицький, О. Киричук, О. Мороз, В. Сластьонін, О. Щербаков);
- психолого-педагогічні основи успішної професійної діяльності вчителя (Ш. Амонашвілі, О. Кондратюк, В. Карановський, А. Чалов);
- механізм професійної адаптації молодого педагога (О. Мороз, Г. Полєнова, І. Попов);
- методичні пошуки шляхів і засобів ефективного професійного становлення вчителя в умовах педагогічного вузу (Є. Білозерцев, Л. Спірін, Р. Хмелюк);
- динаміка процесу формування готовності випускників вищої школи до професійної діяльності (А. Войченко, В. Колупаєв, В. Нікітенко);

– умови професійної майстерності майбутніх учителів (Ю. Азаров, Г. Грінченко, І. Зязюн, О. Мудрик, Н. Ничкало).

Професіоналізм педагога визначається сполученням усіх видів професійної компетентності. Основою професіоналізму та професійної компетентності педагога вважають, насамперед, педагогічну майстерність, яка передбачає володіння педагогічними вміннями та навичками, які забезпечують грамотну та педагогічно доцільну організацію педагогічного процесу. Крім того, специфіка педагогічної діяльності вимагає від педагога володіння системою загальнокультурних, спеціальних і психолого-педагогічних знань. Ефективна педагогічна взаємодія, установлення міжособистісних взаємин з учнями можливі тільки при наявності у педагога широкого кругозору, загальної ерудиції, знань з різноманітних галузей соціальної, культурної, наукової, технічної інформації, на основі якої й формується творча, духовно багата особистість [2].

Сучасний педагог повинен володіти системою психолого-педагогічних знань, знати особливості педагогічної діяльності, її структуру, вимоги, які вона висуває до особистості педагога. Крім того, він повинен володіти системою концептуальних знань, які допомагають йому усвідомлено будувати педагогічний процес: про сутність освіти як соціального явища, про місце й роль шкільного навчання в системі неперервної освіти, про функції навчання, про сучасні підходи до освіти тощо.

Сучасний педагог професійного навчання повинен володіти специфічними психолого-педагогічними знаннями та вміннями. Обсяг необхідних знань і вмінь визначається Державним стандартом професійної освіти та іншими нормативними документами Міністерства освіти і науки України. До спеціальних знань педагога професійного навчання можна віднести знання сучасної техніки та виробничих технологій. Він повинен мати знання про рівень досягнень сучасної науки й техніки, структуру та організацію різних видів виробництва, їх сучасний стан, тенденції та перспективи розвитку, системи та засоби управління обладнанням, володіти знаннями про закономірності виробничих процесів, будову та принцип роботи обладнання, сучасні технології виробництва, принципи управління якістю продукції. Підготовка майбутніх педагогів професійного навчання відповідно до вимог сучасного виробництва вимагає оптимізації навчального процесу, збільшення обсягу інформації, яку необхідно засвоїти студентові протягом навчання, залучення такої діяльності до навчального процесу, що адекватно професійній [3].

Педагогу також необхідні знання сутності процесу навчання, його закономірностей та принципів, особливостей і структури навчальної діяльності учнів, способів її організації, способів проектування навчального процесу та відбору змісту навчання, адекватних моделей, форм, методів і засобів навчання, основ процесу виховання учнів і способів організації виховного процесу, сучасних педагогічних технологій, способів діагностики та аналізу результатів своєї педагогічної діяльності. Також педагог повинен володіти психолого-педагогічними основами спілкування [3].

Рівень педагогічної майстерності педагога професійного навчання залежить від його здібності синтезувати знання з різних галузей науки та практики, структурувати їх. Тому в програми підготовки педагогів професійного навчання у вищих навчальних закладах необхідно вносити зміни у оволодіння знаннями та вміннями, які необхідні у їх майбутній професійній діяльності. Кожен викладач вищого навчального закладу в рамках дисциплін, які він викладає, повинен побачити зміст своєї дисципліни в загальному процесі підготовки майбутнього педагога професійного навчання та докласти всіх можливих зусиль для якісної підготовки цього фахівця [4].

Отже, аналіз проблеми показує, що тенденції удосконалення фахової підготовки педагога професійного навчання у світлі модернізації вищої освіти обумовлюють такі науково-організаційні проблеми:

– визначення змісту освітньо-професійної підготовки, номенклатури навчальних

дисциплін потребує нового вирішення на основі функціонально-предметного підходу;

– створення інтегрованих навчальних дисциплін для освітньо-професійної підготовки фахівця має спиратися на такі фактори, як об'єкти та способи професійної діяльності, та враховувати технологічний характер професійної діяльності людини;

– забезпечення розвитку у студентів інтелектуальних творчих здібностей та формування інженерного мислення;

– логічне впорядкування навчального матеріалу згідно з діяльнісним підходом, що має виходити з психолого-педагогічної структури професійної діяльності, логіки її генезису та форм психічного відображення;

– врахування періодів професійного становлення студента, формування індивідуальних професійно важливих характеристик та основних ціннісних орієнтацій, потреб і мотивів подальшого професійного навчання (професійне виховання кадрів), індивідуальний професійний розвиток та розвиток загальнолюдських цінностей;

– врахування рівнів інтелектуального розвитку майбутнього фахівця: сенсорно-моторного (оволодіння студентами сенсорно-моторними відповідностями), аналітико-синтетичного (формування умінь аналізу через синтез і синтезу через аналіз), інтелектуально-моторного, алгоритмічного (формування динамічної системи мислення), інтелектуально-пошукового, творчого (розвиток творчості в сфері професійної діяльності фахівця з вищою освітою тощо) [2].

Педагог повинен уміти виховувати в учнів наполегливість, допитливість, старанність, працьовитість, уміння доводити справу до кінця, постійно підвищувати свою майстерність. Крім того, педагог повинен уміти навчати учнів працювати в колективі, спільно вирішувати проблеми та труднощі, працювати в команді. Ці та інші якості допоможуть учням у їх подальшому житті та професійній діяльності. Педагог повинен не тільки уміти тактовно спрямовувати учнів у необхідне русло, допомагати їм, але й уміти навчити тактовності учнів. Він повинен уміти підбадьорювати учнів у той час, коли вони стикаються з будь-якими труднощами. Педагог професійного навчання повинен уміти також навчати учнів культури праці, уміти сформулювати творчий колектив, здатний спільно вирішувати будь-які проблеми.

Важливим для сучасного педагога професійного навчання є володіння інформаційними технологіями та вміння їх застосовувати в навчальному процесі. Сучасні інформаційні технології, що дозволяють створювати, зберігати й перероблювати інформацію та забезпечувати ефективні способи її представлення користувачу, є потужним інструментом прискорення прогресу в усіх сферах громадського розвитку. Безумовно, це один з суттєвих чинників, які визначають конкурентоспроможність країни, регіону, певного підприємства [5].

Висновок. Педагогічної діяльності педагога професійного навчання вимагає постійного особистісного та професійного зростання у всіх сферах освіти і виробництва. Удосконалення професіоналізму та майстерності, які відображають єдність теоретичної та практичної готовності педагога до здійснення діяльності та характеризують його педагогічну діяльність, яка передбачає особливу організацію всього його життя.

Використана література:

1. Энциклопедия профессионального образования : в 3 тт. / [под. ред. С. Я. Батішева]. – М. : АПО, 1999. – Т. 2. – 440 с.
2. Зеер Э. Ф. Личностно ориентированное профессиональное образование: теоретико-методологический аспект. – Екатеринбург : Изд-во Урал. гос. проф.-пед. ун-та, 2001. – 224 с.
3. Методы системного педагогического исследования: учеб. пособие / Н. В. Кузьмина, Г. Н. Князева, Е. А. Григорьева [и др.] ; под. ред. Н. В. Кузьминой. – М. : Народное образование, 2002. – 208 с.
4. Педагогічна книга майстра виробничого навчання : навч. посібник / Н. Г. Ничкало, В. О. Зайчук, Н. М. Розенберг [та ін.] ; за ред. Н. Г. Ничкало. – К. : Вища школа, 1992. – 334 с.
5. Смирнов И. П., Поляков В. А., Ткаченко Е. В. Новые принципы организации начального профессионального образования. – М. : ООО “Аспект”, 2004. – 32 с.

Алик Наталия. *Организация профессиональной подготовки будущего педагога профессиональной учёбы.*

В статье рассматриваются и обобщаются научные подходы к профессиональной подготовке будущего педагога профессиональной учебы в высшем учебном заведении.

Ключевые слова: *профессиональная подготовка, педагог профессиональной учебы, профессионализм, мастерство.*

Alik Natalia. *Organization of professional preparation of future teacher of professional studies.*

In the article the scientific going is examined and summarized near professional preparation of future teacher of professional studies in higher educational establishment.

Keywords: *professional preparation, teacher of professional studies, professionalism, trade.*

Байдулін В. Б.

**Інституту професійно-технічної освіти
Національної Академії педагогічних наук України**

СТВОРЕННЯ СТАНДАРТІВ НОВОГО ПОКОЛІННЯ – АКТУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

У статті висвітлюються деякі моменти щодо створення освітніх та професійних стандартів ПТО нового покоління, важливості цієї проблеми для закладів профтехосвіти в умовах євроінтеграційного курсу України і модернізації всієї системи ПТО в цілому.

Ключові слова: *профтехосвіта, функції, стандартизація, освітня галузь.*

В умовах соціально-економічних перетворень у нашому суспільстві, в зв'язку з курсом України на євроінтеграцію, модернізація системи профтехосвіти є одним з нагальних стратегічних завдань нашої держави, запорукою її економічної безпеки. Цілком закономірно, що система ПТО має характеризуватися новими властивостями, які зможуть забезпечити ефективне виконання всіх її функцій, адже саме майбутнє України насамперед значною мірою залежить від якості трудових ресурсів держави. Тому велика увага має надаватися підготовці висококваліфікованих робітничих кадрів, створенню ефективної системи їхнього навчання.

Аналіз функціонування профтехосвіти свідчить, що, не зважаючи на труднощі перехідного періоду та систематичне значне недофінансування, система ПТО зберегла свої основні характеристики та показники й зараз вступає в період якісних змін і розвитку. На попередньому етапі реформування ПТО основною рушійною силою були органи державного управління освітою, сьогодні ж центр уваги поступово зміщується в напрямі професійно-технічного навчального закладу, в першу чергу модернізації освіти населення.

Маючи на увазі чотири головні завдання освіти: виховання, навчання, підготовку кваліфікованих кадрів та набуття вміння вчитись протягом всього життя і розуміння результату освіти, як відображення громадського ідеалу, який приймається як державна норма освіченості й сприймається як стандарт, особливого значення набуває процес стандартизації ПТО нового покоління.

Стандарти мають наступні головні властивості: забезпечення всебічного розвитку особистості на підставі фундаменталізації професійної освіти; універсальності як можливості застосування в різних виробничих умовах; випереджувальний характер; сприяти створенню умов для безперервної освіти.

Сучасна професійна освіта потребує розробки та формування національної рамки кваліфікацій, що охоплюватиме всі рівні професійної освіти та навчання. Враховуючи власні напрацювання та міжнародний досвід, треба переходити на систему незалежного оцінювання